

EVANG. EGYZHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetés díja:

Egész évre . . . 6 frt.
Fél évre . . . 3,
Negyedévre 1 frt 50 kr.
Egy szám ára 12 kr.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Felelős szerkesztő és kiadó:

V E R E S J Ó Z S E F.

Hirdetés díja:

Egész oldal . . . 8 frt
Fél oldal . . . 4 „
Negyed oldal . . . 2 „
Ennél kisebb . . . 1 „
Bélyeg külön 30 kr.

Quid juris, quid consilii?

A magyar törvényhozás évtizedeken keresztül nem foglalkozott annyit egyházakat érdeklő s életökbe vágó kérdésekkel, mint a mennyit a folyó évtizedben, a minek természetes következménye, hogy az egyházak a közfigyelem tárgyai s a különben vallásilag közönyös társadalmunk szinte a kulturharczba keveredik a felszínre került hecckáplánok üzelmei miatt. Egyházunk pásztorainak bizony nagyon résen kell lenniök, hogy egyházunk sokfelől nyitott kapuin be ne jöjjön az ellen s ki ne ragadja legkedvesebb s legjobb hiveiket.

Többször törvények után, melyek egyházunkra határozottan károsak, végre egy oly törvényt nyújtott be dr. Wlassics vallás- és közoktatásügyi miniszter, a melynek rendeltetése egyházunk legsajgóbb sebeit behegeszteni. Előttünk a törvény, megismerheti mindenki s hozzá szólhat legjobb belátása és érzése szerint. S kell is, hogy minél többen szóljanak hozzá, mert egyházunkat ily közelről érdeklő tárgy e század második felében még nem igen fordult meg a képviselőház asztalán, mint most s eldöntésénél nem csak a lelkészek fizetéséről van szó, hanem az eddig oly nagyra becsült s féltett autonómia-ról is. A törvénynek egyes intézkedései oly mélyen belevágnak önrendelkezési jogunkba, hogy okvetlen szóvá kell tenni s megvizsgálni az egész törvényjavaslatot.

Lapunk 7. száma „a drága alamizsna“ czim alatt egy talpra esett, hévvel és lelkesedéssel megírott cikket hoz Isó Vinczétől, melyben szerző az 1848. évi XX. t.-cz. alapjára állva pálezzát tör a törvényjavaslat felett s rámutatva a sok hibára s egyházunkat fenyegető veszedelemre, melyet a törvényjavaslatból kiolvast, azt elveti s ily alakban

való elfogadását nem ajánlva a 48-iki törvényezikk megvalósításáért kezdett harcznak folytatását javasolja.

Kétségtelen, hogy e törvényjavaslattal a miniszter egyházunkat a választút elé vezette s szinte felvetni látszik vele a kérdést: vagy — vagy. Ily körülmények között méltán vethetjük fel, mit tegyünk? quid juris, quid consilii?

A történelem tanúsága szerint egyházunknak más útja nem lehet, mint a jog-nak útja, mert mindaddig, míg a jog útjáról le nem térünk, oly erős védőfalakkal és sánczokkal, bástyákkal védjük magunkat, a melyeket senki el nem foglalhat, s mihelyt ez útról letérünk, feladtuk álláspontunkat s végünk van. Csak az a kérdés, hogy hol és mikor adjuk fel az álláspontunkat? mikor térünk le a jog útjáról? mit értünk egyházunk jogai alatt? Ezek mind oly kérdések, melyeket egykönnyen megfejtani nem lehet és sok ember ép ott talál a jog útjáról való letérést, a hol mások a jognak megvalósítását látják.

Az a bizonyos trójai faló, melyet Isó Vincze a szóban levő törvényjavaslat által egyházunk autonómiájába behozatni vél, az ő álláspontjáról tekintve a dolgot, már régebben került egyházunk falai közé s egyházunk vezetői tudva és akarva engedték, sőt magok hozták azt be. Nem szükséges hosszasan bizonyitanom, csak azt az egyet hozom fel, hogy iskoláink az elemiektől kezdve fel minden fokozaton az állam jogkörébe kerültek s tanítóink, tanáraink úgy kikerültek egyházunk kezeiből, hogy észre sem vettük. Jogfeladás. vagy jogfenntartás volt ez? Sajnáljuk-e vagy ne? Helyesen cselekedtünk-e vagy nem, midőn iskoláink fejlesztésére elfogadtuk az államsegélyt, az ötödéves korpótlékokat s nyugdíjat vagy nem? Megsértett-e itt az autonómia vagy nem? s minő viszonyban állanak ezen törvényhozási intézkedé-

sek oly előző intézkedésekkel, melyekben iskoláink függetlenségét vérrel is védtük?

Mások a viszonyok, más eszmék kerültek felszínre s uralkodnak most a társadalmi s állami életben: ezekre figyelemmel kell lennünk s az idők jeleiből s a multból tanúságot levonva megtennünk mindazt, a mit egyházunk érdeke kíván, de az állam javát is munkálja.

Egyházunk érdeke pedig azt kívánja, hogy a 48-iki XX. t. cz.-ben foglalt jogunkat semmi áron fel ne adjuk; a miből azonban korántsem következik az, hogy mert a benyújtott törvényjavaslatban a XX. t. cz. nem foglaltatik, tehát elveszük, még ha abból valami jó származik is reánk. Én nem látom be, miért kelljen ezt a dilemmát felállítani, hogy vagy az 1848-iki XX. t. cz., vagy semmi. Midőn azt tapasztaljuk, hogy a socialismus terjedésével az egyháziatlanság s vallástalanság terjed s a népnek sok helyütt nem kell sem templom, sem pap; midőn azt látjuk, hogy a lelkészek csekély fizetések miatt meg nem élhetnek, sőt lelkészi kötelességeiknek sem felelhetnek meg igazán, theologiai intézeteink pedig e miatt üresek lesznek és végül midőn szemlátomást roskadoznak gyülekezeteink a nagy egyházi terheknek súlya alatt s attól kell tartani, hogy e miatt hiveink még egyházukat is készek ott hagyni: akkor nem lehet többé kérdés, hogy vagy a XX. t. cz., vagy semmi, hanem az, hogy inkább pusztuljon még maga ez a törvényczikk is, de maradjon meg egyházunknak, hiveinknek boldogítására s lelki üdvére és hazánk társadalmi viszonyainak javítására s felvirágzására. S én azt hiszem, hogy a benyújtott törvényjavaslat keretén belől egyes módosításokkal ez lehetséges a nélkül, hogy a XX. t. cz.-et fel kellene adnunk. A törvényjavaslat nem hivatkozik az 1848-iki törvényre, azt nem helyettesíti s úgy látom érintetlenül hagyja, a miből az következik, hogy elfogadása nem teszi feleslegessé amannak folytonos szorgalmazását; sőt úgy látom, hogy a törvényhozásnak könnyebb lesz majdan a második lépést tennie, hogy a XX. t. cz. teljesen életbe lépjen, mint egyszerre megtennie mind a két lépést, mert ne áltassuk magunkat, a XX. t. cz. testet csak akkor fog ölthetni, ha az egyházi javak secularisatiója elkövetkezik, a mit a socialismus folytonos terjedése a mi kárunkra is okvetlen napirendre hoz.

Hogy azonban a törvényjavaslat egyházunk-

nak használjon, okvetlenül módosítani s javítani kell hiányain. Elsőben minden esetre sértő, hogy a törvényjavaslat kétféle lelkészeket különböztet meg. Ezt olyképen kellene módosítani, hogy csak rendes lelkészi képesítéssel bíró lelkészek részesülhessenek államsegélyben.

Másodsor, hogy az államsegélyben részesített lelkészeket politikai agensekül ne használhassák s a miniszteri önkénytől függésbe ne hozhassák, a miniszter helyett akár egy parlamenti bizottság, vagy vegyes bizottság, vagy bíróság legyen azon felsőbb fórum, mely vitás esetekben döntésre volna hivatva.

A lelkészek jövedelmének megállapításánál ne legyen irányadó az utolsó öt év, a mely években a zsinati törvények szigorú végrehajtása miatt helyenkint az elviselhetetlenségig fokozták az egyházi járulékokat, hanem legalább az utolsó 10 év, mert így igazságosabb alapot találhat s általában revisió alá kellene venni az egyházi járulékokat mindenütt s leszállítani, a hol azok túlesigáztak.

A törvénybe okvetlenül felveendő a theol. tanárok is, kiknek fizetése szintén rendezetlen s kiket a nem állami közép- és főiskolai tanárok részére hozott nyugdíjintézeti törvény a tanárok sorából kihagyott s a lelkészi statusba utalt. Ezek részére a törvény egy maximalis összeget rendelhetne s a mennyiben a fenntartó testületek azt nem képesek adni, az állam pénztárából kiegészíttetné.

Végül a törvény végrehajtására nem 10, hanem öt évet kell felvenni, mert hisz az a nagy nyomorúság, melyet az állam elismer, 10 év alatt helyrehozhatlan pusztításokat okozhatna egyházunkban. Tátongó sebeink s a nagy feladatok, melyeket egyházunknak megoldania kell, a rögöni segélyt követelik.

Bármiként is vélekedjünk azonban e kérdésről, annyi bizonyosnak látszik előttem, hogy e nagyfontosságú törvényjavaslathoz okvetlen hozzá kell szólniok hivatalos testületeinknek is; addig pedig lapokban nyilvánosan tárgyalnunk, hogy valamelyes közvélemény alakuljon s domborodjék ki a törvényjavaslatnak gyűléseinken és a törvényhozásban való tárgyalásáig.

Ebből a szempontból vegyék olvasóink figyelembe jelen felszólalásomat is.

Eperjes, 1898. febr. 21-én.

MAYER ENDRE.

Petőfi költészetének vallásos világnézete.

Ira és az 1897. nov. 27-diki „Protestáns Estén“ felolvasta:
Hörk József theol. akad. tanár.*)

1844. február elején egy fiatal ember indult útnak Debreczenből, hol egy telet többnyire fűtetlen szobában, fázva, éhezve húzott ki, — Pestre, kopott ruhában, gyalog, egy pár huszassal és egy kötet verssel zsebében. Ezen verskötetet ki akarta Pesten adatni, hogy megfizesse debreczeni háziasszonyának, a színház jegyszédőjének 120 váltó forintnyi tartozását, — melyért egyik barátja, — Pákh Albert vállalt kezességet. 45 nap alatt volt köteles ezen reá nézve óriási összeget letenni. És e kötelesség teljesítése nehéz teherként nyomta lelkiismeretét. Mert nemcsak a becsületes adós lelke nyugtalankodott benne, — de a hála is arra készítette, hogy annak, ki őt betegségében ápolta, nyomorában gondozta, ezt a nagy pénzt mielőbb fizesse meg. Hozzá, érette jótálló barátja, Pákh Albert is csak szegény jogász és nevelő volt.

Pesten hiába keresvén kiadót, majdnem a kétségbeesés szélén arra határozta magát, hogy „élet vagy halál“ — Vörösmartyhoz fordul s tőle kér verseire ítéletet. A nagy költő átolvasta az ifjú verseit és lelkes ajánlással a „Nemzeti-kör“ elé terjesztette azokat. A kör 1844. márczius 27-dikén elhatározta a kiadást. És Petőfi Sándor, — mert ez ifjú Petőfi volt, — nyomban 75 pengő forintot kapott előlegül, melyből azonnal megküldötte, — még a határidő előtt, — Pákh kezéhez tartozását S ime, ekkor a magyar költészet egén egy fénylő meteor jelent meg, „mely tündökölt, — mely jött és távozik, — hogy századok multával is lássák fényét a népek“ — és csodálják! A kopott ruhájú a magyar költészet fényalakja lett. Gyarló keretben tökély: — szegény foglalatban a legértékesebb gyémánt. Külsőleg nyomor, — lélekben megmérhetlen gazdagság

Petőfi költői pályája valóban hatalmas emelkedést vett; — mert, midőn 1847. márcz. 15-dikén Emich kiadásában megjelentek „Őszes költeményei,“ — mely gyűjteményt hálája

*) Nehogy sokat kelljen idézgetnem, kijelentem, hogy Petőfinék és költészetének jellemzésénél a Pallas Nagy Lexiconát, N. L. cikkét, és H. Tóth K. „Jellem“ című művét használtam fel.

és tisztelete jeléül Vörösmartynak ajánlotta, azok oly lelkesedéssel fogadtattak, hogy, a 3000 példány pár hónap alatt elfogyott s ő a nemzet, különösen a fiatalság bálványozásig szeretett, tisztelt költője lett. És ma méltán mondja róla egyik legkiválóbb ismertetője, hogy „a mi (magyar) irodalmunkra nézve megbecsülhetetlen szerencse volt az ő költői működése.“

Igen, — mert mint azt b. Eötvös József kimutatta, — Petőfi költészete nem népi, hanem valódi magyar nemzeti költészet. A maga korának valóban ő volt a költője. Ő fejezte ki a kor lelkét, a nemzet génuszát minden költőtársa közt leghivatottabban: a hazafiérzést, — a demokraczia eszméit, a szabadságszeretetet.

Ő a nép fia volt. Onnan küzdötte fel magát; a népet szerette volna szabaddá és boldoggá tenni; eltörölni minden előjogot, eltiporni a zsarnokságot. A hazaszeretet, a nemzeti függetlenség és a demokratikus szabadság eszméi lelkesítik. Ez az ő politikai szent hitvallása! És hatásának titka abban áll, hogy alig van költő, kinek élete annyira egyeznék költészetével.

Megénekli a szerelmet és méltán mondhatja:

„Szerelmemért föláldozom
Az életet;“

rajong a szabadságért és lelkesülten kiáltja:

„Szabadságért föláldozom
Szerelmemet;“

szereti hazáját és hangot sem talál e mély érzelmének festésére:

„Szent hazaszeretet, mibe mártsam tollam?
Hogy dicső képedet hiven lerajzoljam?“

szereti hazáját — és meghal érette!

Petőfi folyton a maga életét alakította át költészetté, Vándorútját az országban mindenfelé jelzik költeményei s verseiből ki lehet olvasni életét s ismét élete magyarázza legjobban költészetét. Nála az élet és a költészet egy. S innen van műveiben: a közvetlenség, őszinteség és természetesség.

Képzeli tehetségének azzal a csodálatos erejével, mely mindent költőivé, eszményivé tudott átalakítani, új tárgyakat is teremtett, új érzelmi világot is nyitott a magyar lyrának.

Nem restelte szülői szegénységét és egyszerűségét s az ő ajkain szólal meg a gyermek szü-

lői iránti szeretete, a fiúi szeretet, legelőször igazán vonzó, igazán kedves alakban, szavakban, — úgy, a hogy azt azelőtt nem találjuk.

Tagadhatatlan, hogy Petőfire nagy befolyást gyakorolt „szeretetlenben gazdag, — páratlan jó-ságú“ — anyja, kinek tanácsairól a költő így emlékszik meg:

„Mert mindenik tükör volt,
A honnan láthatám,
Hogy e földön nekem van
Legszeretőbb anyám!“

(Egy estém otthon. 226.)* Bárminő viszonyok közé sodorta is végzete, az otthon emlékezete mindig lelke előtt lebeg s különösen anyja tűnik fel előtte mindig, fenséges alakban, kit legre-
kebb költeményeiben is folyvást gyöngéd fiúi há-
lával s kegyelettel említ. — Jókainak egyszer azt mondotta, hogy ezentúl még csak egy kötet szerelmes verset fog írni és az „anyjához“ lesz intézve.

De atyjáról is, — kit közbe-közbe humoros alakként is feltüntet, — „a jó öreg kocsmáros-ról,“ — (313.) „Áldja meg az Isten mind a két kezével,“ — is büszkeséggel szól, szeretettel nyilatkozik, a mi különösen „A vén zászlótartó“ (607.) című költeményében látható:

„Édes apám, én voltam te néked
Ekkoráig a te büszkeséged;
Fordult a sor, megfordult végképen:
Te vagy mostaa az én büszkeségem.

Érdemes vagy a cser koszorúra.
Alig várom, hogy lássalak újra
S megcsókoljam örömtől reszketve
Kezedet, mely a szent zászlót vitte.“

1848. tavaszán Petőfi vagyoniilag tönkre ment szülőit Pestre hozatta, szobát fogadott nekik s megosztotta velök asztalát.

Ő énekli meg a bogárszemű, karesu dereku, hollófürtös leányka helyett a feleséget. Csaknem elrabolja jegyesét annak szülőitől, a kik a beleegyezést megtagadták.

Petőfi mélyen szerette nejét, — mit eléggé bizonyít az, hogy házassága után írott szerelmes dalai egytől-egyig Juliskájához vannak intézve. — Nála a házaselet még gazdagabbá tette a költői ér fölbuzgó forrását. — Midőn „elérte azt, mit

*) Az idézetek Petőfi S. Összes költeményeinek úgynevezett „milleniumi kiadásából“ valók. Budapest. Athenaeum. Legelőcsőbb, leghozzáférhetőbb. A számok a lapszámot jelölik meg.

ember érhet el,“ — szive csordultig van boldogsággal telve s elragadtatással zengi: (507.)

„Ölemben egy oly asszony, a kinek
Tündérek adják a testvér nevet,
Ölemben a legdrágább földi kincs,
Oly boldog vagyok, hogy reményem nincs!
Miért is volna nekem a remény?
A netovábbat már elértem én!“ — és (566.)

„Ilyen asszony való nékem
Mint az én kis feleségem.“

S midőn előtte áll (539) a „feleségek felesége,“ — zavarba jó s nagy zavarában azt kérdi: „minek nevezelek?“ (544.)

„Édes, szép, ifjú hitvesem
Minek nevezelek?“

és csak úgy ömlik ajkán a szerelmi vallomás:

„Szeretlek én, szeretlek téged.“ (544.)
„Szeretlek kedvesem, (613.)
Szeretlek tégedet“ stbi stbi . .

Petőfi emeli költői távlatba az alföldet. (Az alföld. 246.)

„Mit nekem te zordon kárpátoknak
Fenyvesekkel vadregényes tája!
Tán csodállak, ámde nem szeretlek
S képzetem hegy- völgyedet nem járja.

Lenn az alföld tengersik vidékein,
Ott vagyok honn, ott az én világom,
Börtönéből szabadult saslelkem,
Ha a rónák végtelenjét látom.“

„Szép vagy alföld, legalább nekem szép“ — és —
„Te vagy, óh szép alföld végtelen rónája
Lelkem legkedvesebb mulató tanyája.“

(A csárda romjai. 351.) stbi, stbi.

Petőfi hazánk egyik legnépszerűbb dalnoka. Egyenesen népe érzelmevilágából merített s hangja épen ezért utat talált a nemzet szívébe. Az ország egyik szélétől a másikig lelkesülten dalolták a Petőfi népdalait. Bennök a magyar megszemélyesítve ismert vágyaira, törekvése irányára, sőt még szenvedélyeire is.

Érkezésének heve és bátorsága is imponál. Nemcsak új tárgyakhoz nyúlt, hanem új hangot is talált, a természetesség és közvetlenség ama hangját, mely a mennyire egyéni volt, épp oly érthető volt másra nézve is. S mindenek felett megtalálta a nemzeti költészet hangját különösen a lyrában, melyet ő tett egészen: tartalomban és formában nemzetivé. A nemzeti és a művészeti elemet, mely a magyar irodalom fel-

újulása óta annyit járt külön utakon és épp ezért sohasem találkozott, ő egyesítette először és a legszerencsésebben — nemzeti művészetté.

A lyra sok fajában kitűnt, — de különösen megteremtette — Gyulai szavaival élve — a specificus magyar dalt. Nem a népdalt, — de az irodalmi — magyar dalt. A dalnemű költeményekben a legkitűnőbb — s az érzések, érzelmek tiszta kifejezésében remekel. Bámulatos nála az érzelmi ellentétek átmeneteinek gyorsasága és biztonsága s az a könnyűség, melylyel a legellentétebb képzetek közt ide s oda csapong a nélkül, hogy az illusiót legkevésbé is sértené.

Igy azután érthetjük azt, hogy arról, a ki magát „a korlátatlan természet vadvirágának“ (267.) mondja, — de azért hiszi, hogy:

„Van azért ki ép izléssel
Üdvezelve jön eléem,“

arról mondom — egyik legjobb ismertetője azt mondja, hogy: „pályáján fokozatos fejlődés van saját nemesebb egyénisége felé.“ És a mi fő, hogy: „kiváló diszére válik erkölcsi idealismusa, mely mind hazafias, mind szerelmi költészetében uralkodik s a melyet soha sem sért meg.“

Pedig ez nagy szó, — mert a magasban a nagyok, sőt a legnagyobbak is megszédülnek; — mutatja I. Napoleon s mások példája! Nála ezt nem látjuk. Az 1848-diki márczius 15-dikének diadalában rendkívüli része volt a „Nemzeti dal“-nak, — a szabadsajtó ez első termékének, melyet Petőfi, a szerző mondott el s a „Nemzeti dal,“ mint egy magyar — „marseillaise“ — rövid idő alatt százezrek ajkára került. Háromszor fordították németre, majd francziára; — 6 dallamot is szereztek rá azon melegeben — és Petőfi a népszerűség oly magas pontján állt, hogy a pozsonyi országgyűlésen is némi megdöbbenést okozott. (N. L. a. P. N. L.-ban.)

Nos, — és őt erkölcsi idealismusa megőrizte

És ime eljutottunk azon ponthoz, melyről tárgyunkhoz közelebb léphetünk.

Igen; — erkölcsi idealismusról nem szólhatunk a nélkül, hogy az illetőnek hite után ne tudakozódjunk.

Erköles és hit két ikertestvér. Egyiket a másika nélkül képzelnünk sem lehet. Erköles nem

lehet norma nélkül. E norma csak istentől eredhet. Isten a vallás tárgya. A kinek erkölce van, — vallási világnézetének is kell lennie. És ime mi joggal szólhatunk Petőfi költészetének vallásos világnézetéről, — rövid szóval Petőfi vallásáról.

A hétköznapi lélek könnyen végez e kérdéssel! Azt mondja: Petőfi lutheránus vagy is ágostai hitvallású evangélikus volt! S ezzel azt hiszi, elmondott mindent! Lényegében igaza van, de bennünket épen az érdekel, miképen nyilatkozik meg az ő hite?

Hogy egy olyan lángésznel, a milyen Petőfi volt, egy olyan őserős, eredeti, hatalmas, önálló, a maga útjain járó, új utakat, új törvényeket teremtő szellemmel, egy olyan sajátos, egyéni vonásokkal bíró személyiségnél, — milyen ő volt, — minden sajátos fényt, sajátos izt, sajátos alakot és tartalmat nyer: azt mindenki kénytelen elismerni. És az épen az ő egyedi becse, hogy az isteni lélek benne különös, feltűnő, nem mindennapos mértékben és alakban — s mondjuk — erőben és fokban nyilatkozik meg.

Minden költő poeta: = „Vates, — revellatorque deorum“ jós és az istenek megismertetője és igaza van a classicus írónak: „Poeta naturā ipse valet, et mentis viribus excitatur, — et quasi divino quodam spiritu afflatur.“ — Minden költő lelke természete által és lelke erejénél fogva ér valamit, — szelleme erői által képeztetik ki — és isten szelleme által van ihletve! Hát még a korszakalkotó lángész!!!

Petőfiről is elmondhatjuk, — mint minden korszakalkotó lángészről, hogy isten szelleme által van ihletve! És az isteni szellem nála felséges alakban jelenik meg!

Vallása igaz protestáns, igaz evangéliumi! — de, mint minden ő nála, — egyéni, sajátos alakot nyer ez is. És bár őt is tépdelik, kinozzák a kétely árnyalakjai, a tudás határának ledönthetetlen falai, a mit „Világosságot!“ (443.) és „Bölcselkedés és bölcsesség“ (514.) czimű költeménye („Teremtve van-e a világ, — Vagy örök idők óta áll?“) mutat; — mégis az ő hitének középpontja az élő isten, az atya, a világ ura, — bírāja. A mennyei atya jellemző tulajdonságai: a szeretet, — a jóság, — a kegyelem, — a könyörületesség; a bölcsesség, a szentség, az igazságosság. Petőfi istene mindenható, mindentudó. De felséges, valóban isteni fényben ra-

gyog előtte az isten, mint e világ ura, mint az ember gondviselője, mint szigorú bíró, a ki ítéletet tart mindenek felett — s mint a feltámadás ura!

Valóban könnyekig megható, a mint Petőfi az isteni gondviselést rajzolja és „Bolond Istók” (85—93.) című elbeszélő költeménye, mint valláserkölesi tanítás is örökbecsű. S mélyen megrázza az embert, a mit az ítéletről mond s a mit a feltámadásról hirdet.

Istent, kit „Az apostol”-ban ismertet meg, (104—169.) tulajdonaiért méltán megilleti a tisztelet; — kell, hogy előtte alázattal hajoljunk meg; de másrészt atyai jóvoltáért bizalommal kell hozzá fordulnunk, imádnunk kell őt; meg kell nyugodnunk akarataiban és megelégednünk azzal, a mit ad s reményünket benne vetnünk, mert ő ad mindent, („Isten alkotál-e?” Szivem. 497.) ő adhatja: a halhatatlanságot, a mennyországot, az örök életet. E világban hiába is reménykednénk, mert e világ gyarló, mulandó. Az ember bölcsesége semmi! Azután meg ne feledjük el soha, hogy Isten számolásra von bennünket s a beszámítás szigorú léssen. Lelkiismeretünk is arra való, hogy tetteink mértéke legyen és a jó úton vezéreljen. Vigyen istenhez! Ő hozzá vigyen minden, vele egygyé tegyen, előtte megállni képessé tegyen, tanítson minden

A szent felelősség elve ez!

Krisztus ő előtte az istenember, a ki megdicsőült, mert az isten akaratait teljesítette.

Szent ezekből folyólag a templom, az isten háza, az isten oltára; a benne lefolyó cselekvés: a szentség, általában az egész istentisztelet; a tizparancsolat s különösen a szülők iránti tisztelet. Szent előtte a kötelesség, az erény, a becsület! A vagyon csak eszköz!*) Szent előtte az eskü. Utálatos az esküszegés, (V. László.) s általában minden bűn.

Rövid szóval így mondhatjuk: A jó isten boldogságra teremtett minket, bűnbe estünk, fia által megváltott, lelke által megvilágosított, hogy haladjunk, hogy tántoríthatlanul törekedjünk hozzá! Erre hív fel lelkiismeretünk, int jelekkel az isten maga is s ha megfogadjuk szavát, ha engedelmesek vagyunk: üdvözülünk, a mennybe jutunk; ha nem, az ítélet napján elítéltetünk! A világ vége: a feltámadás, az örök ítélet — és az em-

beré: az örök üdv, vagy az elkárhozás. — Ez ítéletet a szent isten, az egy létező, örökkévaló, egyedüli végtelen szellem tartja.

Petőfi előtt ismeretes a bibliatörténet, mint az ő, úgy az új testamentomi s nemcsak Kainról (558) s az ősapákról, Illésről (346.) Dávid hárfájáról (228.) a sareptai özvegy asszony korcsójáról (451.) emlékezik meg, de a 3 napkeleti bölcsről, a 3 királyról (457.) is és arról, hogy a szent-lélek galamb képében szállott le (400) s hogy léssen egy nyáj, egy akol. (611.)

Ime rövid vázlatban Petőfi theologiaja. Valóban theologia, mert isten néki minden, mindenekben. Az ő istene a „teremtő isten,” (Szemfajáskor 255.) a Jézus istene, a ki „szüntelenül munkálkodik,” a ki az emberrel élő közlekedésben van, („Ha az isten ekkép szólna hozzám.” 344.) — „a jó s nagy isten” („Válasz kedvesem levelére” 480.) mindenható, (L né 203. „Én alkotóm mindenható vagy”) végtelen, felfoghatatlan; — mert — úgymond:

. „Midőn
Ezt a világot láttam, fölkiálték:
„Dicső, dicső a munka! hol keressem
A nagy mestert, ki mindezt alkotá - -
Óh hol vagy Isten? hadd keresselek föl,
Hadd térdeljek le, hadd imádjalak! - - -
S utána küldém elmémet; bejárta
Minden vidékét a bölcselkedésnek,
Repült gyorsabban mint az üstökös
. S esztendők mulva búsan tért haza,
Búsan, fáradtan. — Hasztalan bolyongott . . .

Az ő istene olyan isten, a kitől függ minden, mert:

„Kit az isten elhagyott, azt
Az ördög sem menti meg.”

(Föl a szent háborúra. 633.) Ki mindeneket teremtett s kitől jó minden jó, minden nemes, fenséges és dicső, minden nagy az emberek között, az emberekben s így a költőben is: (A hold elegiája. 517.)

„Egy kipattant szikra isten homlokából
Egy valódi költő”
. „A költők kicsiny-csillagok”
„Tanuljátok meg, hogy a költő
Az istenség szent levele,
Melyet leküld magas kegyében
Hozzátok gyarló emberek,
A melybe örök igazságit
Saját kezével írta meg!”

*) „Gazdálkodási nézeteim.” 235., „Szerzem tehát a pénzt, nem hogy legyen, hanem azért, hogy eligyam s egyem.”

(A magyar politikusokhoz. 531.)

Az emberek hiába büszkélkednek önerejükben, nagyságukban s méltán kiált reájok: (A m. p. 531.)

„Ti, kik úgy fölfuvalkodtok,
Tudjátok-e, mik vagytok ti?
Az apró napiesemények
Mulandó pásztortüzei.“

Isten szava mindenható, (Az országgyűléshez 553.)

..... mindenható ige,
..... az isten „legyen“ je,
A melylyel egy mindenséget teremté“

s szerinte „Homer és Oszian“ (492.)

„Mint isten igéje, világot
Alkotnak az ember elé,
Mely bámulatos szép
Es bámulatos nagy,“

s azért biztatja lelkét: (A csillagos ég. 496.)

„Szállj, lelkem, oh szállj az égi testek között,
Es pillants keresztül sejtelmök fátyolán,
Melyet az istenség titkos újja szövött“

De hiába való minden bölcselkedés, — isten kipuhatolhatlan s azért hiába keres „Világosságot“ (443.) s elismeri: (Bölcselkedés és bölcsesség 515.)

„Legbölcsebb, sőt csak az a bölcs,
Ki sohasem bölcselkedik“

s rákiált a kevély emberre: (Az ember. 504. 505.)

„Kevély ember, miben kevélykedel?“

Csak isten a való, a létező,

„S e föld is semmiségbe oszlik el,
Kevély ember, miben kevélykedel?“

Csak az isten segedelméből, akaratából lehet valamivé az ember s azért leborulva szent fenség előtt, az apostollal így eseng istenhez: (Az apostol. 110.)

„Isten, légy üdvöz, légy imádvál!
Fölszállott hozzád egyik porszemem, hogy
Előtted leboruljon,
S elmondja: hü fiad vagyok atyám!
Kemény pályára utasítál, —
De én nem zúgolódom
. Adj isten, adj fényt és erőt nekem
Hogy munkálhassak embertársimért!“

S ne csodálkozzunk rajta, hogy: (Az apostol. 134.)

„Erőt vett rajta egy szent érzemény,
Letérdepelt s imádkozék:
„Imádlak Isten; most tudom, ki vagy?
Sokszor hallottam és sokszor kimondtam,
De nem értettem nevedet.
A nagy természet magyarázta meg
Hatalmad és jószágodat
Dicsértessél, dicsértessél örökre!
— Imádlak Isten; most tudom, ki vagy?“

S azért kell, hogy: (A téli esték. 537.)

„Aldja istenét, kit istene megáldott,
Adván neki meleg hajlékot s családot!“

S azért mondja: „imádd az Istent“ (Egy könyvtáros emlékkönyvébe. 539.) s azért mondja el ő is a maga imádságát, melynek refrainje: (Imádságom. 315.)

„Hallgass meg engem édes istenem!“

S azért nyugszik meg istenében, mert: (Dallaim. 420.)

„Jó az Isten, majd gondot visel rám“

és mert (Az apostol. 107.)

„Az Isten tudja, mit cselekszik
S kérdőre vonnunk őtet nem szabad,“

s azért mondja: „A merre ez vezet, megyek.“
És gyönyörűen ecseteli az istenben való megnyugvást: (A pór esti dalában. 649.)

„Ha úri mód nem élhetünk is
Van még is kenyerünk,
Van tiszta, szép és friss tej és vaj;
S hát kell-e több nekünk?“

az istenben való bizodalmat: (A magyarok istene — czimű költeményében. 565.)

„Félre kis lelküek, a kik mostan is még
Kétkedni tudtok a jövő felett,
Kik nem hiszitek, hogy egy erős istenség
Őrzi gondosan a magyar nemzetet!
Él a magyarok istene, hazánkat
Atölelve tartja atyai keze!“

és az istenben való reményt: (K. Vilmos barátomhoz. 195.)

„S él az isten s tudni fogja, hogy ha él:
Mit szenvedtem s te bajtárs, mit szenvedtél;
Él az isten, a ki annyi bánatért
Tán megadja akkor a várt pályabért!“

„És az isten jó, ő nem soká haragszik“ (Az erdei lak. 303.) és azért mi is legyünk jók, legyünk nagyok, (A mágnásokhoz. 678.)

„Legyünk nagyok, a mint illik mi hozzánk,
Hogy az isten győvőrködve nézzen ránk;
S örömben mi lehatható kezében,
Fejeinkre örök áldást tetézzon.“

(Folyt. köv.)

BELFÖLD.

Petőfit, a legüresebb magyar költőt az 1848-i márcz. 15. emlékünnepein sokat fogják most emlegetni országszerte; költészetének vallási tartalmát ismertető czikkkel hadd járuljunk mi is e nevezetes napokban az ő megünnepléséhez Hőrk J. felolvasásának közlésével, s hadd egészítsük ki az ő költészetéről szóló tanulmányokat erről az oldalról is.

Bibliát a konfirmándusoknak. Ismét közelget a konfirmáció ideje, a mely sok ezer gyermekre nézve az iskoláztatás, de különösen a vallásoktatás befejezését jelenti. Most az a feladat vár reájok, hogy a mit eddig tanultak, azt az életben gyakorolják s az egyház dolga, hogy ehhez folytatólagos működése által, az ige hirdetése s lekipásztorkodás által a fiatalságnak segédkezet nyújtsion. Nagyon fontos tehát, hogy a fiatal keresztyének szívébe plántáljuk s ápoljuk az egyházuk iránti igaz és hű szeretetet s hogy a gyülekezet részéről is tapasztalják a további boldogulásukat czélzó jóakaratot és szeretetet. Ezt a jóakaratot már néhány év óta sok helyt az által tanúsították, hogy a konfirmáció alkalmával a fiatal keresztyéneknek az újtestamentom egy példányát adták át emlékül. Reméljük, hogy a gyülekezetek ez évben is hajlandók lesznek erre. Az ezernyi kísértésekben, a melyeknek a gyermekek ki vannak téve, mi védelmezhetné őket jobban, mint az isten ígéje, a mely „hasznos a tanításra, a feddésre, a megjobbításra, a fenytékre, mely igazságban vagyon.“ (II. Tim. 3, 16.) „Vajjon mi módon jobbitja meg az ifjú az ő utát, ha nem a te beszédednek megtartásával“ (CXIX. Zsolt. 9.) Az áldozat, a melyet a gyülekezetek ezen fontos ügyben hoznak, oly csekély, hogy ezzel egyik sem vesz nagy terhet magára. A brit és külföldi bibliatársaságtól (Budapest, Deák-tér 4.) igen jutányos áron kaphatók a szentírás példányai. Az újtestamentom ára: zsolttárral 20 kr., zsolttár nélkül 12 kr., bérmentesen küldve; nagyobb megrendeléseknél külön mérsékelt árat enged a társaság. Ez által a bibliatársaság nagy áldozatot hoz, de örömmel teszi, ha csak eléri czélját, hogy az isten ígéje által igaz keresztyén életet ebresszen és előmozdítson.

Csemez Miklós nyugalmazott főiskolai tanár a kajali ág. hitv. ev. egyház templomalapja javára 500 frtot adományozni kegyes volt. Mely

adományért ez úton is forró köszönetet mondának az egyházhívek a hitbuzgóságáról ismert és a jótéteményekben kifogyhatatlan kegyes adakozónak.

A pozsonyi egyetemes evang. theol. akadémia tanári kara kiváló erők szives közreműködésével „Protestáns esték“ ezimen az e czélra legalkalmasabb bőjti és ádventi időben építő és ismeretterjesztő felolvasásokat rendez. E felolvasások a vallás, nevelés, történelem és társadalom körébe vágó közérdekű tárgyakkal foglalkoznak. — A felolvasások harmadik sorozatának rendje: Sokrates. Stromp László theol. akad. tanár. — Versek. A protestáns estékre írta Szabolcska Mihály. — Rodostói menyegző. Kovács Sándor theol. akad. tanár. — Az „indus evangelium.“ Balogh Elemér evang. ref. lelkész. — A provencei troubadourok. Albert József lyceumi tanár. — Olvasmányaink. Gaal Mózesné úrnő. — A nagyhét. Raffai Sándor theol. akad. tanár. — A galileai. Költemény. Hamvas József lyceumi tanár. — E programmn alkalomszerűen szavatokkal, ének- és zene előadásokkal bővül. A felolvasások első sorozata (1897. bőjt) Protestáns esték ezimen külön kötetben megjelent s a theol. akadémiaiban kapható. Ára 1 korona, A tiszta jövedelem az Evang. Theologusok Otthona javára fordítatik.

A győri ág. hitv. ev. egyházmegye f. évi febr. 28-án tartott rendkívüli közgyűlésén iktatta hivatalába új esperesét, Horváth Sámuel téthi lelkészt és dunántúli egyházkerületi főjegyzőt, úgyszintén újra megválasztott felügyelőjét, Barcza Gézát. A beiktatást valóságos ünneppé emelte az az egyházi közgyűléseinken mai nap már szinte szokatlan részvétel, mely az egyházközségek képviselőit és a beiktatottaknak tisztelőit felekezeti különbség nélkül oly nagy számban gyűjtötte össze, hogy a különben elég téves téthi templom szorongásig megtelt. Különösen emelte az ünnepi hangulatot azon körülmény, hogy a beiktatáson, az egyházkerületnek forrón szeretett, és az egyházi életnek minden mozzanata iránt melegen érdeklődő püspöke Gyurácz Ferencz is megjelent.

A közgyűlést Bognár Endre egyházmegyei jegyző buzgó imája nyitotta meg, mely után szólasra emelkedett fel a lelépő esperes, ki közel 26 évi hivataloskodás után az egész egyházmegyének osztatlan szeretete, tisztelete és elismerése mellett hagyta el örüllői helyét. Sok szemben az elérzékenyülés könnye jelent meg, midőn a hivatalos eskü elhangzása után forró érzéstől áthatott szavak mellett, a távozó átadta helyét az utódnak, kit az egyházmegye egyhangu bizalma hívott arra a helyre. Az új esperes mélyen átgondolt, az egyházi élet minden fontosabb kérdésére kiterjeszkedő nagyhatású beszéddel foglalta el he-

lyét; majd az újra megválasztott felügyelő terjeszkedett ki beszédében főképen az egyházunkat fenyegető komoly jelenségekre, melyekkel szemben ő — úgymond — programot nem ad, mert az ő programja három szóból áll: munka, isten és haza iránti szeretet. Ezután a szokásos üdvözlések következtek, melyeknek koronáját a püspök úr üdvözlő beszéde képezte.

Ösztöndíj pályázat. A tanító- és tanítónőképző intézeti növendékeket illető évi 100 frtos Bésán-féle ösztöndíjak kilencz állomására pályázat hirdettetik. — Ezen állomásokra bármily tanító- vagy tanítónőképző intézet növendékei folyamodhatnak valláskülönbség nélkül; egyenlő minősítés esetében azonban a nő-növendékeknek előbbségük van.

A székesfejevári egyház tudósítványa beszámol a püspöki látogatásról; a nőegylet, ifjúsági egyesület tevékenyen működik; Lutheralap 1300, Kossuthalap 190 frt; a nőegylet bevétele 141 frt, ugyanaz hittankönyvekre és imakönyvekre kiadott 88 frtot.

Adományok az eperjesi kerületi Collegium theologiai internatusára. Az Isten segedelmével kezdett s most már 11 szegény hit-tanhallgató teljesen ingyenes befogadására szolgáló internatusra újabban a következő adományok folytak be: Az abosi ev. egyház adománya 2 frt, Varga Márton tokaji lelkész adománya 3 frt, a vázseczi egyházban eszközölt másodszori gyűjtés eredménye 16 frt 24 kr., mely összeghez a következők járultak: Okályi Adolf lelkész 2 frt, Okályi Viktor theologus 1 frt, Okályi Géza jogh. 1 frt, a vázseczi egyház 2 frt, Michalko Mátyás 14 kr., Listyák János 10 kr., Teltsch József 20 kr., Kirez Vilmos vendéglős 2 frt, Szentmártoni István 50 kr., Szalay Sándor 50 kr., özv. Kompis Jánosné 1 frt, Dietrich Károlyné 1 frt, Szokol Gyula 1 frt, Simon Károly 50 kr., Szochan János 10 kr., Illavszky György 20 kr., Kirez József 1 frt és Vázsecz községe 2 frt. A diósgyőri egyház adománya 1 frt, Nemes Károly diósgyőri lelkész adománya 3 frt, Klinczkó Pál hrussói lelkész 2 frt, a kölcsei ev. egyház és lelkésze Bortnyik György 4 frt 20 kr. A kassai evang. I. egyházban eszközölt gyűjtés eredménye 103 frt. Ezen összeghez járultak: Szakmány Károly 10 frt, Beller Károly 5 frt, özv. Schirger Tivadarné 10 frt, özv. Dunkel Vilmosné 10 frt, Stark János 5 frt, Laszgalner Ödön 5 frt, Flachbart 5 frt, Megay Adolf 10 frt, Fleischer Gusztáv 10 frt, Maurer Gyula 5 frt, Maléter István 2 frt, Benczúr Géza 2 frt, Id. Halykó Mihály 5 frt, ifjú Halykó Mihály 5 frt, Scirger Gusztáv 5 frt, Oelschbäger Lajos 2 frt, dr. Brósz László 5 frt, dr. Blázy Kálmán 2 frt, Nagyt. Novák Mihály az eperjesi és vidéki ev. egyháznak nyugalomba vonult lelkésze halálából a

theol. intézet iránt, melyben kiképeztetését nyerte, egy nagysárosi műalmi részvényt 200 frt névértékben adományozott, hogy annak évi osztaléka szintén az internatus céljaira fordíttassék. Az itt feltüntetett adományok főösszege 334 frt 44 kr. Ezen szeretet intézményünk ily hathatós gyámolításáért hálás köszönetet mondunk s azt egyházunk buzgó hiveinek gyámolítására ezen-től is annál inkább ajánljuk, mivel az intézménynek szükségszerű további fejlesztése tisztán a kegyes adományoktól függ. Különösen nagy hálára kötelezett nt. Novák Mihály nagylelkű alapítványával és nt. Csisko János kassai lelkész úr, kinek személyes közreműködése mellett sikerült Kassán a fenti szép összeget összegyűjteni. Eperjes, 1898. febr. 20. Mayer Endre th. tanár.

A statistikai évkönyv szerint 1896-ban Magyarországon 121.776 házasságot kötöttek a polgári anyakönyvi hivatalokban s ezek közül 11.824 egyházi házasságot nem kötött. Áttérés által a következő változások állottak elő:

Vallás,	Kiléptettek,	beléptettek	Nyeresség.	Veszteség.
	száma:			
Róm. kath.	787	1206	419	—
Gör. kath.	1019	2557	1538	—
Gör. keleti	2600	966	—	1634
Ágost. ev.	733	283	—	450
Ev. ref.	806	790	—	16
Unitárius	133	397	264	—
Zsidó	220	137	—	83

A római katolikus egyház kebelébe áttért görög katolikus 16, görög keleti 84, ág. evang. 257, ev. ref. 651, unitárius 54, zsidó 138, felekezeten kívüli 3, egyéb vallású 3. Felekezetenkívülivé lett 1809 férfi, 2181 nő, összesen: 3990; még pedig 1510 ev. ref., 923 r. kath., 755 ág. hitv. ev., 717 g. kel., 27 g. kath., 28 izraelita. Korra nézve: 20 éven alóli férfi 33, nő 59, 24 éven alóli férfi 47, nő 111, 29 éven alóli férfi 99, nő 173, — 39 éven alóli férfi 411, nő 362, — 40—49 év közti férfi 546, nő 506, 50—59 év közti férfi 390, nő 463, 60 éven felüli férfi 283, nő 307.

KÜLFÖLD.

A „Leipziger Illustrierte Zeitung“-ban azt olvasom, hogy a „Catholic Direktory“ 1898-ra szóló kimutatásai szerint Nagybrittania kath. lakossága 5 $\frac{1}{2}$ millióra tehető, a melyből 3,549,956 Írlandra, 1,500,000 Angliára s 365,000 Skócziára esik. Angliában van 17 érsek vagy püspök, 2698 pap s 1482 templom vagy kápolna; Skócziának van 1 érseke, 4 püspöke, 421 papja s 350 temploma; Írlandnak 27 érseke vagy püspöke. Anglia, Wales és Skóczia 3119

papjából 218 világi, 938 szerzetesi pap. E számok sokat mondanak a prot. Angliában, s mégis, mint az Allg. Ev.-Luth. K.-Ztg. legközelebb kimutatja, a katholicismusnak terjedése Angliában a protestantismus rovására csak látszólagosnak vehető. A legnagyobb megtévesztéseknek egyike, a melyekkel a kath. sajtó a maga olvasó közönségét tervszerűen és következetesen ámitani jónak látja. Valójában a római egyház az Angliában, a mely a többi keresztyén egyházfelekezetekhez viszonyban a legtöbb veszteséget szenvedni volt kénytelen. A romanismusnak a „Methodist Times“ adatai szerint ma tényleg kevesebb lélekszáma van, mint 50 évvel ezelőtt. 1841-ben még 7 millió katolikusa volt az egyesült Ir- és Angolországoknak, s ma már csak 5 milliója van, vagyis a katholicismus teszi ma a lakosság 14%-át az 50 év előtti 28%-al szemben. Jellemzi a kath. sajtót, hogy a régi egyiptomi emlékekhez hasonlóan csak a szaporodást jelzi, a veszteséget azonban bölcsen és következetesen elhallgatja. Az is egyik neme az ultramontán statisztikának s a Jansen-féle történetírásnak. — Olaszországnak 30 millió lakosságából 62,000 prot., 27,000 waldens és 38,000 zsidó lakosa van. Az angol bibliai-társulat mégis 168,000 bibliát terjesztett el Olaszországban, 1860. óta 2 milliónál több példány kelt el. 7000 teljes és 19,000 új-szövetségi bibliánál kelt el több taval, mint az előző években. A waldens egyháznak 48 gyülekezete s 136 papja, tanítója és evangelistája van. Az u. n. szabad olasz egyháznak (a korábbi „chiesa libera“) 13 papja, 2 tanára, 7 evangelistája s 6 theol. növendéke van. Tehát mégis csak virrad az evangelium Olaszországban s annak fővárosában az örök Rómában. Pedig az a Róma mai szerepe valamivel több és egyúttal valamivel kevesebb annak, a mi régente volt. Több, mert természetlőtől gazdagon megáldott, nehéz viszonyokkal küzdő nagy nemzet egész hecsvágya, nemzeti önérzete és létérdeke képezi haladásának emeltyűjét, és kevesebb, mert ma már csak világra szóló emlékei és a pápaság absolutistikus hatalma képviseli az emberiség nagy részére kiterjedő uralmát.

Az „Allg. Ev. Luth. K.-Ztg“ f. évi 8. számában ismerteti és bírálát tárgyává teszi a lelkészi jövedelem állami kiegészítéséről szóló törvényjavaslatot. Nincs vele meglegedve. Nagyobb előnyöket biztosított ezelőtt 40 évvel a császári pátens. Multját tagadná meg „a mi luth. egyházunk.“ ha e törvényt elfogadná, miután az mélyen belevág az autonómiába. A szabadelvű vagy nemzeti párt politikájában a luth. egyház ne nagyon bízzék, mert nincs kizárva egy klerikális irányzatnak kormányra való jutása. Egy tál leuciséért oda ne adjuk jogainkat. E tekintetben nagy felelősség vár az egyház vezető férfiakra, főleg a püspökökre. Azért

videant consules! Igazuk van e fejtegetéseknek, s magunk is Isó Vinczével azt tartjuk, hogy az 1848. 20. t. cz. rovására nem alkuszunk s nem alkudhatunk.

A szászországi ev. luth. egyház febr. 14. és 15-ik napján tartotta a „Gotteskasten“ egyetemes gyűlésével kapcsolatban az idei konferentiáját Chemnitz városában. Tárgyalásaiból kiemeljük a következőket: Dr. Kunze Lipcséből „az új szövetségi kritika jelenlegi főbb kérdéseiről“ értekezett, s különösen Harnack berlini tanárnak chronológiáját támadta meg az új szöv. iratokról, mely abban kulminál, hogy az új szövetség a kánon fogalmának meg nem felel s annak egysége illúzióval egyébbnek nem vehető. Majd Thomas lelkész. a ker. embernek a megdicsőült Krisztussal való érintkezése jogát és korlátait ismerteti. Joga az írásban, módja a kegyelem eszközökben, korlátja a bűnben található. Schvittoff lelkész dr. Schnedermann „Die Unzulänglichkeit der kirchl. Unterweisung“ cz. műve alapján egy gyakorlati témát érintett. Azt fejtegette, hogy milyenek kell lenni egy egyházi beszédnek, hogy érett egyháztagokat nevelhessen? A ker. beszédnek — úgymond — az üdv hirdetése, tana és bizonyosságának kell lennie, melynek alapforrása az isten ígéje a maga egészében, tárgya a Krisztus, czélja a valódi épülés. Ugyancsak egyházgyakorlati czélnek szolgáltatásban állott Amelung tanár előadása „a felsőbb iskolai vallástaniásról. A „Luth. Gotteskasten“ mult évi bevétele 16,000 márka. Mily boldogok a mi német prot. hitfeleink, hogy ráérnek gyűléseiken tudományos theol. kérdésekkel is foglalkozni! Ugyan mikor van szó ilyenekről a mi gyűléseinken? A gyakorlati és egyházipolitikai kérdések egész legiója s a sok administratív háttérbe szorítja nálunk a tudományos kérdésekkel való foglalkozást, mely csaknem a theol. professzorok monopóliumává vált Magyarország prot. egyházaiban.

A Dreyfus-Zola-féle szenzátiós pör heteken át lázas izgatottságban tartotta az európai művelt kedélyeket. Annak politikai háttére itt nem érdekel bennünket. Hogy Justizmord-ot követek el Franciaországban Zola eliteltetésével, az körülbelül bizonyosnak vehető. Bennünket annak vallási oldala érdekel. S itt lehetetlen elhallgatnunk azt, hogy a kath. sajtó ez alkalomból lépten-nyomon izgat a protestantismus, a szabadkőművesség, a zsidóság s olykor-olykor a hármasszövetség ellen. Bizonyos pessimistikus alaphangulat vett erőt a jövőre nézve a francia prot. sajtón. A pápai lapok vak lármája közéről érinti Franciaországban az evang. protestantismus ügyét. S mindennek a XIX-ik század végén kellett megtörténnie a haladás, a civilizáció nagy öröme és dicsőségére!

„Modern kereszties hadjáratoknak“ nevezi a „Christliche Welt“ egyik legújabb száma a Palästinába s a középkori tenger partjaira való tömeges kirándulásokat. A megváltóhoz czimzett templomnak esetleg a német császár jelenlétében való felavatása kedvező alkalom ilyen kereszties hadjáratok rendezésére. Márcz. 28-án és április 1-én indul meg a kettős menet, s az összes költség vasutat, hajót és ellátást beleértve a 2-ik osztályban csak 450, az 1-sőben 650 márkába kerül. Egy Jesinghans nevű német czég Genuában rendezi ily olcsó áron e szent földi kirándulást, mely Nápolyt és Siciliát is fogja érinteni. Tehát a ki teheti, zarándokoljon a szent földre! Eperjes. Dr. Szlavik Mátyás.

IRODALOM.

„Néhány őszinte szó a lelkészek állami segélyezésének kérdéséhez.“ Ez a czime annak a röpiratnak, a melyben „egy pap“ a kongruát rendezni kívánó törvényjavaslat elhibázott voltát mutatja ki a református lelkészek szempontjából. A szerző az 1848. évi XX. törvényczikk 3. paragrafusából indul ki és hangsulyozza, hogy a felekezetek tökéletes és különbség nélkül való egyenlőségének elve csak úgy valósítható meg, ha a kisebb és gyengébb felekezetek számára hazafias és erkölcsi hivatásuk teljesítését tökéletes mértékben lehetővé teszik.

Erre a kongrua-javaslat nem alkalmas, mert az egyházi adózásnak mostani elavult rendszerére támaszkodik. Ez tehát csak új folt a régi hitvány ruhán, amely — mint az irás mondja — „a hitvány ruhát megszakasztja és azután nagyobb szakadás léssen rajta.“

E bevezetés után számszerű adatokkal kívánja a javaslat tévedését kimutatni.

A törvénytervezet hibája az, hogy a tényleges fizetések bizonyos mérvű kiegészítésére szorítkozik. A tényleges fizetések pedig olyan adózási rendszeren alapulnak, amely a kevesebb népességű helyeken a legszegényebb néposztályra olyan aránytalanul nagy terheket ró, hogy egyesekeket valósággal a nyomor áldozatává tesz. Az egyházi adó rendszere ugyanis nagyban és egészben a személyi adó rendszere.

De egy másik hibája is van a tervezett segélyezésnek. A mostani adózási mód ugyanis, a melynek kiegészítéseül szolgálna az állami szubvenczió, annyira ingadozó és határozatlan, hogy a kongrua alapjául már ezért sem szolgálhat. A kepénél azért nem lehet tudni, hogy mennyi lesz a pap alapjövödelme, mert a föld hozadéka min-

den évben változik és e szerint több vagy kevesebb része jut a papnak. A lukmánál meg a családtagok száma fluktuál folyton; nemcsak a születés és halálozás okozza ezt a hullámzást, hanem főként a kivándorlás és a kitérés. Mindkettő nagy számmal idézi elő utóbbi időben az egyházi adózás elviselhetetlen terhe. Előfordulhat, hogy amelyik papnak ma 600 forint jövedelme van, a jövő évben már csak 200 lesz. Ilyen lazán alkalmazott folttal bizony nem lehet a hitvány ruhát megpreparálni.

Ezután áttér a röpirat szerzője annak fejtegetésére, hogy a tervbe vett kiegészítési rendszer nemcsak hogy a lelkészek anyagi helyzetét nem fogja javítani, de ártani fog magának az egyháznak, lazítani fogja azt a köteleket, amelynek a lelkész és hívei között okvetlenül fenn kell állania.

Mi lenne hát a leghelyesebb megoldás, kérdezik ezek után a szerző?

A mostani javaslat az előadottak után semmi esetre sem fogadható el. De az ügy sürgőssége miatt arra sem lehet gondolni, hogy az ügyet egészen levegység a napirendről. Azért a törvénytervezet 2. §-ának következő módosítását ajánlja:

A törvényesen bevett többi vallásfelekezet 1898. évi január hó 1-ig már rendszeresített állásainak jövedelme, addig is, míg e felekezetek önkormányzati úton egyházi adózásukat rendezvén, az állam hozzájárulása megállapíttatnék — az állampénztár terhére, ideiglenesen évi 800, illetőleg 400 frtra . . . stb.

Az ideiglenesség kimondása reményt nyújtana a kongrua ügyének rövid időn leendő alapos, végleges rendezésére nézve, és pedig az egyházi adózás szabályozása alapján.

Az egyházi adózás szabályozására a leghegyesebb mód, ha kimondják, hogy az állam csupán azoknak az egyházi adóknak a behajtásához nyújt segítséget, mely az állami adórendszerrel szemben ellentétet nem alkot, nevezetesen annak százaléki arányában vettetik ki. A terménybeli adózást pedig, mint méltatlant és elavultat, meg kell szüntetni.

A kongrua magasságával sincs megelégedve a szerző; 600 forint fizetése a dijakoknak van, az egyetemet végzett lelkészeknek, akik már idősebb korokban jutnak eklézsiához, 1000 forint minimumra lehet igényük.

Befejezésül a röpirat az egész egyházi és iskolai ügy államosítása mellett foglal állást, ennek eszköze pedig az egyházi javak secularizációja legyen. Nem a katolikus javakról van itt szó, mondja a szerző, hanem minden egyházi ingatlanról. A királyi adományok nem a katolikus vallás céljaira adattak, hanem a magyar katolikus vallás céljaira, mivel a ma-

gyaroknak az volt akkor az uralkodó vallásuk. Ez a vagyon tehát a magyar keresztény egyházak céljait kell, hogy szolgálja.

Ha azonban ez a kérdés ma még kemény dió lenne, akkor általános vallási és iskolai adó kivételével kellene a terhek arányosítására működni.

Ezek a röpirat szerzőjének nézetei a kongrua szabályozása tárgyában. Sok közvetlen tapasztaláson alapuló okos érvelést hord össze és kétségkívül hathatósan hozzájárul az aktuális kérdés tisztázásához.

A füzetet 25 krajczár beküldése fejében a nagyvátyi (u. p. Szent-Lőrincz) református lelkészi hivatal mindenkinek elküldi.

Evang. családi lap. „Dicséretre méltó egyetemes bizottságunk ezen eljárása! De végvalahára kívánatos volna, hogy megmozduljon az egész hazai ev. egyház s rendkívüli desperességi, kerületi gyűléseken is hangosan követelje jogos kérelmének méltányos elintézését s ne csak alázatos folyamodványoescákkal csapkodja a levegőt. Itt az ideje talpra állani, hisz nem kérünk semmi jogtalant! Ha most elmulasztjuk a kellő intézkedések megtételét, késő lesz azután jajveszékelnünk nyomoruságunk s egyházunk pusztulása felett. Az utókor ítélőszéke borzasztó kritika alá fogja venni azokat, a kiket e téren aluszékony-ság s mulasztás fog terhelni.“

Sárospataki lapok. Az ev. ref. értekezlet a következő pontokban állapodott meg febr. 16-án Budapesten. 1. A magyar kir. kormánynak a lelkészi jövedelem kiegészítéséről szóló törvényjavaslatát nem tekintjük az 1848. XX. t.-cz. végrehajtásának, annyival inkább, mert sem a törvényjavaslatban, sem annak indokolásában erre hivatkozás nincs. 2. Ezen törvényjavaslat által, minden jogos igényeinket, teljesen kielégítve nem látjuk. 3. Megnyugtató nyilatkozatra hivatandó fel a m. kir. kormány, hogy az 1868. év óta az egyházkerületeknek közvetlenül, valamint az újabb időben, az egyházi közalap részére juttatni szokott államsegély jövedőben is biztosították egyházunk részére. 4. A fentebbiek által és önerőnkől nem fedezhető szükségünk kiegészítését azonban az 1848. évi XX. t.-cz. szellemében törvény által kívánjuk biztosítani.

Tribuna. A román papság már legközelebb gyűléseket és konferenciákat tart, melyeken állást foglal a törvényjavaslat ellen. Ugyancsak elfogadhatatlannak tartja Wlassics javaslatát a nagyszebeni román érsek hivatalos lapja, a Telegraful is. Ime tehát itt van egy törvénytervezet, mely a papi fizetések kiegészítéséről rendelkezik, de a mely nem kell sem a katolikus, sem a lutheránus, sem a görög-keleti papoknak. Hanem azért el lehetünk rá készülve, hogy az a többség,

mely a kormány mögött ül, Wlassics minister egy intésére meg fogja szavazni ezt a javaslatot.

Népoktatásügyi teendők határidőjegyzéke. Összeállította dr. Szabó Mihály. Kapható szerzőnél N.-Enyeden. Ára 1 frt.

Kérdések.

A tanítói ötödéves korpótlékért beadandó kérvényre kell-e bélyeg és ha kell: milyen?

Válasz.

Az „Alkotmány“ 237. §-ában előforduló „összes illetmény“ magyarázata magában a törvényben biztos alapra nem támaszkodhatik, mert a törvény nem tesz különbséget a törzsfizetés és másnemű illetmény között. A zsinati napló talán bővebb felvilágosítást adhatna e tekintetben; maga az a szó, hogy: „összes“ is különféle magyarázatot enged meg. A gyakorlatban tudomásom szerint a stólat nem számítják be a 800 frtba s véleményem szerint ez a helyes. Némi támpontul szolgál ezen véleményemnek a 235. § azon rendelkezése, hogy: „Minden egyházi testület köteles tisztviselőinek „illetményeit“ az erre hivatott kezelők közvetítésével beszédeni,“ a hol is az illetmények alatt csak a rendes fizetés érthető, mert a stólat magának a lelkésznek fizetik.

ÜZENETEK.

I. J. Köszönöm. — **Sz. S.** A sürgős közlendők miatt kénytelen vagyok mellőzni. A lényegét: a törvényt utolsó számunkban már közöltem. A törvény elfogadása előtt érdekesebb lett volna. Szíves fáradozását köszönöm! — **P. P.** Megérkezett; kívánságod szerint! — **B. K.** A beszédeket megkaptam; köszönöm. — **H. L.** A most küldött összeggel f. é. okt-ig ki van fizetve. — **G. H.** Beszédeket az összes perikopákra és szabadon választott alapigékre köszönettel fogadok; a melyeknek az anyaga legelőbb gyűl össze: azt adom ki először. Az értesítést köszönöm. — **P. B.** Köszönöm. Mihelyt lehet! **L. K.** Köszönettel vettem; eltettem; most sok a napi érdekű közleni való, később, ha csak lehet, sorát keritem. — **G. M.** Röpiratot akarok róla kiadni, mihelyt az egyházi számadással készen leszek; ez nagyon lefoglalja időmet. A cikket köszönöm. — **R. S.** Köszönöm. Öröm látni az ébredést, éber-séget, és egyértelműséget e kérdésben. Sorba jön.